

100 שנה לרבנות הראשית

לאור דמויותיהם המאירות של הרב אברהם יצחק הכהן קוק והרב יעקב מאיר זכר צדיקים לברכה

שכבת גיל: כיתות ד'-ו'

מטרות:

- התלמידים יכירו את הרקע להקמת הרבנות הראשית
- התלמידים יכירו את הרבנים הראשיים הראשונים וילכו לאורם.

מהלך הפעילות:

- פתיחה - הרקע לייסוד הרבנית הראשית
- שלב א' - למה בכלל צריך רבנים?
- שלב ב' - אז מי היו הרבנים הראשיים?
- סיכום - חידון

פתיחה - הרקע לייסוד הרבנית הראשית

ב-1917 הסתיימה מלחמת העולם הראשונה. ארץ ישראל, שעד אז נשלטה על ידי התורכים, העותמאנים, עברה לשלטון אנגלי, בריטניה.

בארץ חיים יהודים וערבים. מדינת ישראל עוד לא הוקמה, בארץ-ישראל יש יהודים החיים תחת שלטון בריטי ולא שלטון יהודי. הבריטים נתנו סמכויות שיפוט דתיות לכל קהל - סמכויות שיפוט דתיות לערבים וסמכויות שיפוט דתיות ליהודים.

הם רצו שיהיו אנשים שייצגו את העדות השונות לפני השלטון במידה ויתעורר צורך בכך.

כבר בתקופת השלטון העותמאני היה תפקיד כזה, המייצג את היהודים בפני השלטון. קראו לתפקיד "החכם באשי", או כפי שכינו אותו: "הראשון לציון". אלא שהחכם באשי היה ספרדי וייצג את הספרדים בלבד, ונוצר צורך לתת מענה גם לעדה האשכנזית. עם השנים נפטר החכם באשי ולא נמצא לו מחליף ראוי שמוסכם על כולם. הרב האשכנזי של ירושלים, שמילא סוג "חכם באשי" אשכנזי, נפטר אף הוא, והציבור נותר ללא הנהגה דתית.

לאחר כ- 10 שנים כאלו, התחלף סוג השלטון בארץ-ישראל. עד אז היה שלטון צבאי, וב- 1920 הפך השלטון לשלטון אזרחי. המנהיג הנכנס היה הנציב העליון הרברט סמואל. הוא מצא בארץ-ישראל בתי דין יהודיים עם סמכות מוגבלת ותקציב דל, שלא מסוגלים לתת מענה לצרכים הרבים של התושבים היהודיים. הוא הקים וועדה מיוחדת לבדוק את הצרכים היהודיים. מסקנות הוועדה: יש להקים גוף רבני יהודי, שיורכב משלושה רבנים אשכנזים, שלושה ספרדים, ועוד שלושה אנשים שאינם רבנים שיסייעו בצד הארגוני. אחד מהרבנים יהיה "רב ראשי" אשכנזי ועמיתו "רב ראשי" ספרדי, שימשיך את מסורת ה"חכם באשי". הסמכות לבחירת הרכב הגוף הרבני תהיה בלעדית של היהודים, והגוף יקרא "הרבנות הראשית". וכך ב- תרפ"א, 1921, הוקמה הרבנות הראשית!

הצעות כיצד להעביר את החלק של הפתיחה:

- להכין ראיון על התקופה, התלמיד כביכול מראיין תלמיד אחר. אפשר לתת את דף המידע ולתת לתלמידים משימה לחבר שאלות על דף המידע, בכיתה או בזום. התלמידים מוזמנים לכתוב את השאלות על הלוח או בצ'ט והשאר עונים במחברת. המורה מוזמנת להוסיף שאלות מסדר חשיבה יותר גבוה: מה דעתך על? / למה זה היה חשוב ש... / לו אתה חבר במועצת הרבנות שרק הוקמה מה היו הפעולות הראשונות שהיית עושה? שאלות לדוגמא:
 - על איזו שנה מדובר בהתחלה, ואיזה שלטון התחלף? מי שלט במקום מי? (שנת 1917, השלטון העותמאני, התורכי, מתחלף בשלטון בריטי, אנגלי).
 - מי התושבים שחיים אז בארץ-ישראל? (יהודים וערבים).
 - איזה סמכויות העניקו הבריטים ליהודים ולערבים ולמה? (זכויות שיפוט ודת, כדי שכל עדה תוכל להתנהל לפי אורח החיים שלה, וכן כדי שיהיה ייצוג בין העמים לשלטון).
 - וכן הלאה...

שלב א' - למה כולו צריך רבנים?

- נאמר לתלמידים: ראינו שהוקם גוף בשם הרבנות הראשית, אבל מה כל כך חשוב ומיוחד בכך?
- נשמע תשובות ונקרב את הנושא לחיי התלמידים: לאיזו ממשפחות התלמידים יש רב שמתיעצים איתו או/ו שואלים שאלות בהלכה? למי יש רב קהילה? רב שנותן דרשה בבית הכנסת? מי פגש את הרב של המשפחה שלו או רב אחר?
- נציע לתלמידים לשאול את ההורים: האם יש רב עמו הם מתיעצים? האם יש רב שהיה משמעותי עבורם כשהיו בתיכון? וכדו' (אם תלמיד יביא סיפור מעניין ניתן לבדוק אופציה להזמין את ההורה לספר). איך הרגשתם? האם המפגש היה משמעותי עבורכם? מה אתם זוכרים מהמפגש?
- אחרי שהבנו את הצורך בדמות רבנים שתלווה את המשפחה ותהווה כתובת לנושאים הלכתיים, אישיים וכו' - נפנה להכיר את הרבנים הראשיים הראשונים.

שאלה ב' - אל מי היו הרבנים הראשיים?

- למדנו שהוקם גוף בשם הרבנות הראשית, ובו שני רבנים ראשיים. כעת נלמד מי היו הרבנים הראשיים הראשונים.
- נתלה על הלוח את תמונות הרבנים הראשיים הראשונים - הרב אברהם יצחק הכהן קוק, הרב האשכנזי, והרב יעקב מאיר, הרב הספרדי (מצורפות תמונות בנספח 1).
- נחלק את הכיתה לשתי קבוצות, כל קבוצה קוראת על הרב "שלה" ולאחר מכן מלמדת את הקבוצה השנייה.
- במידה ורוצים להעמיק ולהרחיב אפשר לתת לתלמידים לחקור מעט על הדמות בבית, יש במרשתת חומרים רבים. אפשר להכין דף מידע המכיל את הנקודות העיקריות על שני הרבנים ולחלק אותו לכל הכיתה (מתאים גם בזום).
- נכתוב על הלוח שתי כותרות לפי שמות הרבנים. מתחת לכל כותרת נרשום מה ניתן ללמוד מאותה דמות, אלו תכונות היו בולטות מה ומה ניתן לקחת לנו כצידה לדרך מתוך הלימוד על הדמות.

הרב יעקב מאיר:

- נולד בעיר העתיקה בירושלים.
- ממייסדי חברת 'ביקור חולים', ייסד את בית החולים 'משגב לדרך' בירושלים.
- יצא לשליחות בבוכרה, תוניס ואלג'יר, ועודד רבים לעלות לארץ ישראל ולתרום ליישוב היהודי.
- ממייסדי חברת 'שפה ברורה' לעידוד הדיבור בעברית. היה חבר ב'ועד הלשון העברית'.
- פעל להקמת שכונת יהודיות מחוץ לחומות ירושלים העתיקה.
- עמד בראש בית-דין שערך 'היתר מכירה' שאפשר לאיכרי מושבות הברון רוטשילד לעבוד בשמיטה.
- תרס"ו - נבחר לראשון לציון, אך מינויו בוטל עקב התנגדות חוגים מסוימים בירושלים.
- נוסע לסלוניקי ביוון לנהל את הקהילה היהודית שם. פותח גן שמדברים שם רק בעברית. לצערנו הייתה שריפה גדולה בסלוניקי, וכל ספריו של הרב עלו באש.
- תרפ"א - עם הקמת הרבנות הראשית נבחר כראשון לציון (רב ראשי מעדות המזרח) הראשון, ועד היום זהו הכינוי של הרב הראשי מעדות המזרח.

פעולותיו:

- מינוי רב אשכנזי ביפו, למרות הרוב הספרדי, בין היתר בשביל העולים החדשים שמגיעים לארץ דרך נמל יפו, שלא תהיה להם קבלת פנים של פילוג ושסעים בעם.
- חלוקה של 25% מתרומת עזבון של בית כנסת הספרדי הגדול בעיר העתיקה, לבית כנסת האשכנזי, החורבה.
- פסיקה שתימנים הם חלק מעדות המזרח בשביל לצמצם את המריבות בין קהילות שונות בייחוד בענייני כספי החלוקה.
- יותר על מינוי לראשון לציון בפעם הראשונה עקב מחלוקות ומריבות.
- השתתף במפגשים בעמאן עם חוסיין בן עלי ובנו עבדאללה, בניסיון ליצור יחסים טובים בין הערבים לציונים.
- תרצ"ו - עם פרוץ המאורעות יצא בקריאה להקפיד על מדיניות ההבלגה ולהימנע ממעשי נקם בערבים.

מה ניתן ללמוד ממנו?

- ויתור על תפקיד ופרסום עקב מחלוקות ומריבות.
- ניסיון לאחד בין אשכנזים לספרדים.
- עידוד השימוש בשפה העברית, השפה המאחדת של ישראל.

הרב אברהם יצחק הכהן קוק:

- חי בין השנים 1865-1935.
- היה מגדולי ישראל של הדורות האחרונים.
- בכ"ח באייר תרס"ד עלה לארץ ומיד נתמנה לרב של יפו והמושבות החדשות.
- לאחר מכן נתמנה לרבה של ירושלים, בהמשך כונן את מוסד הרבנות הראשית, והיה הרב הראשי האשכנזי הראשון של ארץ ישראל. באותה שנה, ייסד ישיבה בירושלים "מרכז הרב", ישיבה שבה לומדים כיום מאות תלמידים, ובה נוצר הגרעין הראשוני של תנועת "גוש אמונים".
- הרב קוק נפטר ממחלת הסרטן בגיל שבעים ביום ג' באלול תרצ"ה (1935), ונקבר בהר הזיתים בירושלים.

השקפת עולם, מידות והנהגות:

- הרב קוק נחשב להוגה דעות מעמיק, מקורי, נועז, שביסס את השקפותיו מספרות ישראל לדורותיה ומעולם המחשבה הכללי, ומיזג את התנ"ך, התלמוד, מחשבת ישראל והקבלה, עם התפיסות החדשניות של העולם הפילוסופי והמדעי של תקופתו, לכלל תורה רוחנית אחת.
- הרב ראה בציונות פעמי משיח וקץ הגאולה, ועודד את מפעליה.
- החרדים התנגדו לו בשל דעותיו החדשניות והלאומיות, ואף שהעריכוהו כחכם גדול בתורה, הכריזו עליו מלחמה רוחנית גדולה, וטענו שהוא טועה בדעותיו.
- יחד עם זאת כל גדולי ישראל כיבדו את הרב קוק והעריכוהו מאוד, גם כשפעמים רבות לא הסכימו עם דרכו ושיטתו.
- הרב קוק היה קשור בכל נימי נפשו לעם ישראל ולארץ ישראל, וחש תחושה עמוקה שאנו נמצאים בעיצומו של **תהליך גאולה**. לכן הוא עודד כל פעילות שמטרתה הייתה להפריח את השממה בארץ ישראל, לעלות יהודים לארץ, מתוך מטרה לחדש את הריבונות היהודית בארץ ישראל על ידי הקמתה של מדינה.
- יזם את "מסע המושבות", ועבר ברחבי הארץ ממושבה למושבה, נשא דברים על תורת ישראל וארץ ישראל וחימם את לבבות המתיישבים הוותיקים והחדשים בארץ.
- הרב הצטיין באהבת ישראל. הביע אהבה רבה לכל יהודי באשר הוא. כאשר נשאל מדוע הוא אוהב ומקרב גם כאלו שהתרחקו משמירת תורה ומצוות, השיב: "מוטב שאכשל באהבת חינוך מאשר שאכשל חלילה בשנאת חינוך. בית המקדש חרב בעוון שנאת חינוך והוא יבנה רק כאשר נלמד לאהוב איש את רעהו אהבת חינוך". והוא אכן זכה לאהבתם של כל הקהילות והעדות.
- חידוש – "תורת ארץ-ישראל": הרב היה ראש הפוסקים בכל השאלות הנוגעות למצוות התלויות בארץ, תוך דגש על מצוות השמיטה.

- נערוך חידון עם שאלות "מי אני", והתלמידים יצטרכו לומר האם מדובר על הרב קוק או הרב יעקב מאיר.

להלן הצעות לשאלות (יש בכמה רמות):

- אני הרב הראשי האשכנזי (לבקש שם מלא) (הרב אברהם יצחק הכהן קוק)
- אני הרב הראשי הספרדי (הרב יעקב מאיר)
- נולדתי בארץ-ישראל (הרב מאיר)
- נולדתי ברוסיה ועליתי לארץ (הרב קוק)
- הייתי מעורב בענייני השמיטה והיתר מכירה כדי שחקלאים יוכלו להמשיך לעבד את אדמתם גם בשנת השמיטה (שני הרבנים!)
- עודדתי את לימוד השפה העברית, דבר שלא היה מקובל בתקופתי, ואף אני הרביתי להשתמש בשפה זו (שני הרבנים!)
- ויתרתי על משרת הרבנות כשהוצעה לי כיוון שהמינוי גרר אחריו מחלוקות ואני מנסה לברוח מוויכוחים ומריבות (הרב מאיר)
- נשרפו לי ספרים רבים שכתבתי... (הרב מאיר)
- קירבתי כל יהודי ואהבתי את כולם, גם את אלו הרחוקים לכאורה מחיי תורה ומצוות (הרב קוק)
- ראיתי איך הדור שלי ושלכם הם ממש דורות של גאולה (הרב קוק)

הרחבה והעשרה:

סרטון על הרב קוק - 11:00 דקות, הוכן במיוחד עבור יום הרב קוק בחמ"ד

https://www.youtube.com/watch?v=h0Re4E6_t90&list=PL54iePrxiljllLoGsaAQ-5jQO17MwnbfJT&index=1

סרטון המראה את הרבנים הראשיים לדורותיהם (4 ד', 100 שנה לרבנות הראשית)

<http://www.mekor-haim.edu1.org.il/BRPortal/br/P102.jsp?arc=2513444>

משחק האוגר על הרבנות הראשית לישראל

<https://meyda.education.gov.il/files/Hemed/rabanim/haoger1.pptx>

שיעור 100 שנה לרבנות הראשית, לימוד משותף - הרב משה מלך:

<https://meyda.education.gov.il/files/Hemed/rabanim/rar4.pdf>

המערך באמצעות מצגת:

<https://meyda.education.gov.il/files/Hemed/rabanim/rar5.pdf>

מצגת ללימוד על הרב יעקב מאיר – גבריאלה לויי סטודנטית מכללת הרצוג:

<https://meyda.education.gov.il/files/Hemed/rabanim/gav.pdf>

נספח 1 - תמונות הרבנים הראשיים

הרב אברהם יצחק הכהן קוק

- חי בין השנים 1865-1935.
- היה מגדולי ישראל של הדורות האחרונים.
- בכ"ח באייר תרס"ד עלה לארץ ומיד נתמנה לרב של יפו והמושבות החדשות.
- לאחר מכן נתמנה לרבה של ירושלים, בהמשך כונן את מוסד הרבנות הראשית, והיה הרב הראשי האשכנזי הראשון של ארץ ישראל. באותה שנה, ייסד ישיבה בירושלים "מרכז הרב", ישיבה שבה לומדים כיום מאות תלמידים, ובה נוצר הגרעין הראשוני של תנועת "גוש אמונים".
- הרב קוק נפטר ממחלת הסרטן בגיל שבעים ביום ג' באלול תרצ"ה (1935), ונקבר בהר הזיתים בירושלים.

השקפת עולם, מידות והנהגות:

- הרב קוק נחשב להוגה דעות מעמיק, מקורי, נועז, שביסס את השקפותיו מספרות ישראל לדורותיה ומעולם המחשבה הכללי, ומיזג את התנ"ך, התלמוד, מחשבת ישראל והקבלה, עם התפיסות החדשניות של העולם הפילוסופי והמדעי של תקופתו, לכלל תורה רוחנית אחת.
- הרב ראה בציונות פעמי משיח וקץ הגאולה, ועודד את מפעליה.
- החרדים התנגדו לו בשל דעותיו החדשניות והלאומיות, ואף שהעריכוהו כחכם גדול בתורה, הכריזו עליו מלחמה רוחנית גדולה, וטענו שהוא טועה בדעותיו.
- יחד עם זאת כל גדולי ישראל כיבדו את הרב קוק והעריכוהו מאוד, גם כשפעמים רבות לא הסכימו עם דרכו ושיטתו.
- הרב קוק היה קשור בכל נימי נפשו לעם ישראל ולארץ ישראל, וחש תחושה עמוקה שאנו נמצאים בעיצומו של **תהליך גאולה**. לכן הוא עודד כל פעילות שמטרתה הייתה להפריח את השממה בארץ ישראל, לעלות יהודים לארץ, מתוך מטרה לחדש את הריבונות היהודית בארץ ישראל על ידי הקמתה של מדינה.
- יזם את "מסע המושבות", ועבר ברחבי הארץ ממושבה למושבה, נשא דברים על תורת ישראל וארץ ישראל וחימם את לבבות המתיישבים הוותיקים והחדשים בארץ.
- הרב הצטיין באהבת ישראל. הביע אהבה רבה לכל יהודי באשר הוא. כאשר נשאל מדוע הוא אוהב ומקרב גם כאלו שהתרחקו משמירת תורה ומצוות, השיב: "מוטב שאכשל באהבת חנינם מאשר שאכשל חלילה בשנאת חנינם. בית המקדש חרב בעוון שנאת חנינם והוא יבנה רק כאשר נלמד לאהוב איש את רעהו אהבת חנינם". והוא אכן זכה לאהבתם של כל הקהילות והעדות.
- חידוש – "תורת ארץ-ישראל": הרב היה ראש הפוסקים בכל השאלות הנוגעות למצוות התלויות בארץ, תוך דגש על מצוות השמיטה.

הרב יעקב מאיר

- נולד בעיר העתיקה בירושלים.
- ממייסדי חברת 'ביקור חולים', ייסד את בית החולים 'משגב לדך' בירושלים.
- יצא לשליחות בבוכרה, תוניס ואלג'יר, ועודד רבים לעלות לארץ ישראל ולתרום ליישוב היהודי.
- ממייסדי חברת 'שפה ברורה' לעידוד הדיבור בעברית. היה חבר ב'ועד הלשון העברית'.
- פעל להקמת שכונות יהודיות מחוץ לחומות ירושלים העתיקה.
- עמד בראש בית-דין שערך 'היתר מכירה' שאפשר לאיכרי מושבות הברון רוטשילד לעבוד בשמיטה.
- תרס"ו - נבחר לראשון לציון, אך מינויו בוטל עקב התנגדות חוגים מסוימים בירושלים.
- נוסע לסלוניקי ביוון לנהל את הקהילה היהודית שם. פותח גן שמדברים שם רק בעברית.
- לצערנו הייתה שריפה גדולה בסלוניקי, וכל ספריו של הרב עלו באש.
- תרפ"א - עם הקמת הרבנות הרשאית נבחר כראשון לציון (רב ראשי מעדות המזרח) הראשון, ועד היום זהו הכינוי של הרב הראשי מעדות המזרח.

פעולותיו:

- מינוי רב אשכנזי ביפו, למרות הרוב הספרדי, בין היתר בשביל העולים החדשים שמגיעים לארץ דרך נמל יפו, שלא תהיה להם קבלת פנים של פילוג ושסעים בעם.
- חלוקה של 25% מתרומת עזבון של בית כנסת הספרדי הגדול בעיר העתיקה, לבית כנסת האשכנזי, החורבה.
- פסיקה שתימנים הם חלק מעדות המזרח בשביל לצמצם את המריבות בין קהילות שונות בייחוד בענייני כספי החלוקה.
- ויתר על מינוי לראשון לציון בפעם הראשונה עקב מחלוקות ומריבות.
- השתתף במפגשים בעמאן עם חוסיין בן עלי ובנו עבדאללה, בניסיון ליצור יחסים טובים בין הערבים לציונים.
- תרצ"ו - עם פרוץ המאורעות יצא בקריאה להקפיד על מדיניות ההבלגה ולהימנע ממעשי נקם בערבים.

מה ניתן ללמוד ממנו?

- ויתור על תפקיד ופרסום עקב מחלוקות ומריבות.
- ניסיון לאחד בין אשכנזים לספרדים.
- עידוד השימוש בשפה העברית, השפה המאחדת של ישראל.